

VALTIONEUVOSTON PERIAATEPÄÄTÖS ETELÄ-SUOMEN METSIEN MONIMUOTOISUUDEN TOIMINTAOHJELMASTA 2008–2016

PERIAATEPÄÄTÖS

Valtioneuvosto on tänään 27 päivänä maaliskuuta 2008, asian oltua valmistavasti talouspoliittisen ministerivaliokunnan ja valtioneuvoston raha-asia-ain valiokunnan käsiteltävänä, ympäristöministeriön esityksestä päättänyt Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelmasta vuosille 2008–2016 (jäljempänä METSO-ohjelma).

Talouspoliittinen ministerivaliokunta on keskustellut ohjelmaesityksestä 13.2. ja 5.3.2008. Hallitus päätti 13.3.2008 ohjelman rahoituksesta kehyskaudelle 2009-2012. Vuoden 2008 talousarvion määrärahat, vuonna 2007 päätetyt kehykset ja 13.3.2008 tehty kehyspäätös mahdollistavat METSON aloittamisen yhteensä yli 180 miljoonan euron määrärahoilla.

YLEISTÄ

METSO-ohjelman tavoitteena on pysäyttää metsäisten luontotyyppien ja metsälajien taantuminen ja vakiinnuttaa luonnon monimuotoisuuden suotuisa kehitys vuoteen 2016 mennessä. Tähän tavoitteeseen päästään

- parantamalla suojelualueverkostoa;
- ylläpitämällä ja kehittämällä talousmetsien luonnonhoitoa;
- parantamalla tietopohjaa toimenpiteiden arviointia ja kehittämistä varten; sekä
- metsä- ja ympäristöorganisaatioiden välisellä yhteistoiminnalla, metsänomistajien neuvonnalla, metsäammattilaisten koulutuksella ja viestinnällä.

METSO-ohjelmaa toteutetaan ekologisesti tehokkailla, vapaaehtoisilla ja kustannusvaikuttavilla keinoilla. Ohjelman lähtökohtana on, että se ei saa vaarantaa tai hidastaa jo päätettyjen luonnonsuojeluohjelmien loppuunsaattamista.

Ohjelmaa laadittaessa on otettu erityisesti huomioon METSON kokeiluvaiheessa vuosina 2002–2007 saadut kokemukset. Valtioneuvosto katsoo METSON kokeiluvaiheesta saatujen tulosten osoittavan, että monimuotoisuuden turvaamistavoitteeseen voidaan päästä yhteiskunnallisesti hyväksyttävästi METSO-ohjelman keinoin.

TOIMINTAOHJELMA

1 Luonnontieteelliset valintaperusteet

METSO-ohjelmaa varten laaditaan yhteiset luonnontieteelliset valintaperusteet siten, että ohjelman toimenpiteet suuntautuvat kustannustehokkaasti ja metsien monimuotoisuuden turvaamiseksi mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti. Valintaperusteet tukevat päätöksiä, joita tehdään monimuotoisuuden turvaamiseksi sekä suojelualueilla että talousmetsissä, mutta niitä ei ole tarkoitettu sovellettavaksi tiukkoina sääntöinä. Ne kattavat metsien monimuotoisuuden kannalta tärkeimmät elinympäristöt ja rakennepiirteet. Alueen sijainti suhteessa nykyiseen suojelualueverkostoon on myös tärkeä

valintaperuste. Lisäksi alueellisessa kohdentamisessa voidaan ottaa huomioon vaikutukset elinkeinoimintaan, virkistys- ja matkailukäyttöön sekä kulttuuriarvoihin.

Monimuotoisuuden kannalta merkittäviä puustoisia elinympäristöjä ovat:

- *Lehdot*
- *Runsalahopuustoiset kangasmetsät*
- *Pienvesien lähimetsät*
- *Puustoiset suot ja soiden metsäiset reunat*
- *Metsäluhdat ja tulvametsät*
- *Harjujen paahdeympäristöt*
- *Maankohoamisrannikon monimuotoisuuskohteet*
- *Puustoiset perinnebiotoopit*
- *Kalkkikallioiden ja ultraemäksisten maiden metsäiset elinympäristöt*
- *Muut monimuotoisuudelle merkittävät metsäiset kalliot, jyrkänteet ja louhikot.*

Metsäluonnon monimuotoisuuden kannalta erityisiä rakennepiirteitä, ekologisia vaihtelusuuntia ja muita elinympäristöjen ominaisuuksia ovat:

- *Lahopuu: lahot maapuut, pökkelöt, kelot, pystypuut, kolopuut, tuulenkaadot*
- *Kookkaat ja vanhat lehtipuut: haavat, koivut, raidat, pihlajat*
- *Jalot lehtipuut*
- *Palanut järeä puuaines*
- *Lehtoisuus, korpisuus, lähteisyys, tihkuisuus, luhtaisuus ja lettoisuus*
- *Pohjavesivaikutus, kalkkivaikutus, ravinteinen kallioperä*
- *Luonnontilainen tai ennallistamiskelpoinen vesitalous; sekä*
- *Puuston erirakenteisuus, latvusaukkoisuus.*

Valtioneuvosto edellyttää, että

ympäristöministeriö asettaa työryhmän, jossa yhteistyössä sidosryhmien kanssa viimeistellään luonnontieteelliset valintaperusteet käytännön ohjeiksi ja laaditaan niille alueelliset painotukset vuonna 2008.

ympäristöministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö laativat elinympäristökohtaiset toteuttamishjelmat, antavat toteuttamistavoitteet tulosohjauksella alueellisille ympäristökeskuksille ja metsäkeskuksille sekä seuraavat niiden toteutumista.

2 Luonnonsuojelualueiden elinympäristöjen ennallistaminen ja luonnonhoito

Ennallistamisen ja luonnonhoidon tavoitteena on luonnon monimuotoisuuden turvaaminen ja lisääminen luonnonsuojelualueilla. Ennallistamistoimet kohdistuvat pääasiassa metsiin ja soihin, ja ne toteutetaan yleensä kertaluonteisesti. Luonnonhoitoa tehdään tietyin väliajoin esimerkiksi lehdoissa, jalopuumetsissä, eräiden uhanalaisten lajien (esimerkiksi valkoselkätikan) elinympäristöissä ja harjujen paahderinteillä. Puustoisia perinnebiotoopeja hoidetaan jatkuvasti.

Valtion suojelualueilla on Metsähallituksen arvion perusteella tarve ennallistaa metsiä ja puustoisia soita noin 12 000 hehtaaria. Tämän lisäksi puustoisien perinnebiotooppien hoitoa vaativaa pinta-alaa on noin 1 000 hehtaaria ja muita luonnonhoitoa vaativia kohteita 2 500 hehtaaria. Vastaavat

kokonaiskustannukset ohjelmakaudelle 2008–2016 arvioidaan olevan 7,2 milj. € 4,9 milj. € ja 7,6 milj. €

Yksityisillä suojelualueilla ennallistettavia metsiä ja puustoisia soita on yhteensä 4 800 hehtaaria. Puustoisia perinnebiotooppeja on tarve hoitaa vuosittain 670 hehtaarin alalla ja muun luonnonhoidon (esim. lehdot) tarve yksityisillä suojelualueilla on 2 400 hehtaaria. Vastaavat kokonaiskustannukset ohjelmakaudelle 2008–2016 ovat 5,6 milj. € 0,5 milj. € ja 7,3 milj. €

Perustettavilla uusilla luonnonsuojelualueilla arvioidaan olevan ennallistamis- ja luonnonhoidon tarvetta 10 000–20 000 hehtaarin alueella.

Valtioneuvosto edellyttää, että

Metsähallitus hoitaa ja ennallistaa elinympäristöjä nykyisillä ja uusilla suojelualueilla siellä, missä toimenpiteet selvästi lisäävät edellytyksiä turvata luonnon monimuotoisuutta.

Metsähallitus laatii valtakunnallisen ohjeiston ja toimintamallin ennallistamisen kustannustehokkuuden lisäämiseksi, seurannan järjestämiseksi ja riskien hallinnan varmistamiseksi.

3 Suojelualueverkoston kehittäminen

Luonnonsuojelulain (1096/1996) nojalla rahoitettavat metsien monimuotoisuutta turvaavat keinot tähtäävät kohteiden pysyvään tai pysyväisluonteiseen suojeluun. Tavoitteena on pysyvien tai hitaasti kehittyvien luonnonarvojen säilyttäminen tai lisääminen. Kohteiden valinnassa käytetään toimenpiteessä 1 esitettyjä luonnontieteellisiä valintaperusteita. Kohteen suojelu voidaan toteuttaa perustamalla alueelle pysyvä tai määräaikainen yksityinen luonnonsuojelualue tai se voidaan myydä valtiolle luonnonsuojelualueeksi. Metsänomistajalle korvataan täysimääräisesti toimenpiteestä aiheutuvat kustannukset ja tulon menetykset.

Toteuttamistapa valitaan siten, että yhdistetään parhaimmalla mahdollisella tavalla luonnonarvojen turvaamisen tavoitteet, metsänomistajan näkemykset kohteen hallinnasta sekä yhteiskunnan voimavarojen asianmukainen käyttö. Jos suojelu toteutetaan määräaikaisella sopimuksella, alueen käyttö jatkuu sopimuksen päättyessä metsänomistajan haluamalla tavalla. Suojelualueiden perustamisedotuksia metsiinsä voivat tehdä kaikki muut metsänomistajaryhmät kuin valtio.

Valtio on tärkeä metsänomistaja joidenkin metsien monimuotoisuuden kannalta merkittävimpien nykyisten luonnonsuojelualueiden lähialueilla. Näillä alueilla suojelualueverkoston täydentämiseksi käytetään tapauskohtaisen harkinnan mukaan siihen soveltuvia valtion maita. Aluesiirrot liiketöinnasta julkisille hallintotehtäville tehdään Metsähallituksen taserakenteen muutoksina liikelaitoslain mukaisessa järjestyksessä.

Valtioneuvosto asettaa tavoitteeksi, että

maanomistajien vapaaehtoisesti tarjoamia alueita perustetaan yksityisiksi luonnonsuojelualueiksi tai hankitaan valtiolle yhteensä 96 000 hehtaaria vuoteen 2016 mennessä.

Metsähallituksen luontopalvelut laatii yhteistyössä metsätalouden kanssa luonnonvarasuunnittelun yhteydessä ehdotukset metsien monimuotoisuudelle merkittävien suojelualueiden laajentamisesta valtionmailla 10 000 ha pinta-alalla vuosina 2008–2010.

4 Monimuotoisuuden turvaaminen yksityismetsissä

4.1 Luonnonhoitosuunnitelma

Yksityiset metsänomistajat asettavat yhä monipuolisempia tavoitteita harjoittamalleen metsätaloudelle. Tämä lisää myös tarvetta monipuolistaa tilan metsiin laadittavien metsäsuunnitelmien sisältöä. Yhtenä uutena vaihtoehtona on painottaa metsäsuunnitelmaa METSO-ohjelman monimuotoisuustavoitteiden mukaisesti. Tällaisessa metsänomistajan tilauksesta laadittavassa luonnonhoitosuunnitelmassa on tavoitteena sovittaa yhteen metsien monimuotoisuuden turvaaminen ja muu käyttö.

Luonnonhoitosuunnitelmassa etsitään tilan alueelta luonnontieteellisten valintaperusteiden mukaiset kohteet. Siihen sisällytetään ehdotukset luonnonhoitotöistä tavanomaisten talousmetsien metsänhoito- ja hakkuuehdotusten lisäksi. METSO-ohjelmassa esitetyt, metsien monimuotoisuutta turvaavat toimenpiteet edellyttävät aina maastossa tehtävää kohteiden tunnistamista ja niiden hoitamiseksi tarvittavien toimenpiteiden määrittelyä.

Valtioneuvosto edellyttää, että

maa- ja metsätalousministeriö kehittää tilakohtaisen luonnonhoidon suunnittelun mallia ja kannustimia luonnonhoitosuunnitelmien saamiseksi entistä laajempaan käyttöön.

4.2 Luonnonarvojen tuki talousmetsissä

Kestävän metsätalouden rahoituslailla (1094/1996) rahoitettavien keinojen tavoitteena on luontaisesti pienialaisten, hoitoa vaativien tai luontoarvoiltaan muuttuvien kohteiden sekä metsätaloustoimien ohella säilytettävien luontoarvojen turvaaminen. Keinot ovat käytössä yksityishenkilöiden ja yhteismetsissä. Metsänomistajalle korvataan täysimääräisesti toimenpiteestä aiheutuvat kustannukset ja tulon menetykset. Kohde jää aina metsänomistajan omistukseen. Kestävän metsätalouden rahoituslain rahoitus kattaa luonnonarvosopimuksen ja metsäluonnon hoitohankkeet.

Ympäristö- ja luonnonarvotuki

Kestävän metsätalouden rahoituslakiin sisältyvällä metsätalouden ympäristötuella korvataan metsänomistajalle metsän biologisen monimuotoisuuden tai erityisen tärkeän elinympäristön säilyttämisestä tai muusta luonnonhoidosta aiheutuvat vähäistä suuremmat lisäkustannukset tai menetykset. Ympäristötuki on tarkoitettu ensisijaisesti metsälain 10 §:ssä tarkoitettujen erityisen tärkeiden elinympäristöjen ominaispiirteiden säilyttämiseen. Käytettävissä olevien määrärahojen puitteissa ympäristötukea voidaan käyttää myös muihin kohteisiin. Ympäristötukikohteet jäävät normaalin talousmetsien käsittelyn ulkopuolelle, mutta niissä voidaan tehdä luonnonhoitotöitä. Kun sopimuskausi päättyy, alueen käyttö jatkuu metsänomistajan haluamalla tavalla.

Yhtenä METSO:n kokeiluhankkeena ollut luonnonarvokauppa vastaa periaatteiltaan rahoituslain mukaista ympäristötukea, mutta luonnonarvokaupan kohde määräytyi luonnonsuojelubiologisten kriteerien mukaan ja oli siten ympäristökohteita laaja-alaisempi. Kokeiluhankkeessa osoittautui, että metsänomistajat olivat halukkaita turvaamaan metsien monimuotoisuutta monipuolisemmin kuin mihin rahoituslain mukaiset säädökset antavat mahdollisuuden. Tavoitteena tulee olla hallinnollisesti mahdollisimman yksinkertaisen luonnonarvotuen mahdollistaminen valtion määrärahojen turvin.

Metsänomistajan ja valtion välinen määräaikainen sopimus, jossa metsänomistaja sitoutuu lain velvoitteita laajemmin ylläpitämään tai lisäämään luontoarvoja luonnontieteelliset valintaperusteet täyttävässä metsässään ja saa tästä korvauksen, muodostaa linjan, jonka pohjalta rahoituslain

(544/2007) mukainen ympäristötuki on muutettavissa vastaamaan kokeiluhankkeesta saatuja kokemuksia.

Luonnonhoitohanke

Metsäluonnon hoitohankkeita voidaan toteuttaa myös usean tilan yhteistyönä. Yhtä tilaa laajempi kokonaisuus tarjoaa hyvän mahdollisuuden suunnitella ja toteuttaa usean tilan alueelle ulottuvia luonnonsuojelullisesti arvokkaiden elinympäristöjen hoito- ja kunnostustöitä, kuten luoda lahopuu- ja palojatkumoa, talousmetsien virkistyskäytön kannalta merkittävien metsien kunnostustöitä ja riistan elinympäristöjen parantamiseen tähtäviä töitä.

Usean tilan alueen luonnonhoitohankkeen toteuttaminen edellyttää metsänomistajien yhteistyötä. Hankkeen käynnistäminen puolestaan edellyttää suunnittelua, jossa tulee ottaa huomioon luonnon arvojen hoidon lisäksi hankealueen metsätaloudellinen käyttö. Tämä voi myös luoda edellytyksiä erilaisten metsätalous- ja luonnonhoitotöiden yhteiseen tekemiseen hankealueella.

Valtioneuvosto asettaa tavoitteeksi, että

yksityismetsissä lisätään monimuotoisuutta turvaavia kohteita 82 000–173 000 hehtaaria vuoteen 2016 mennessä. Näihin kohteisiin sisältyy 400–800 kpl luonnonhoitohankkeita.

maa- ja metsätalousministeriö selvittää vuoden 2008 aikana METSO:n aiheuttamat kestävän metsätalouden rahoituslain muutostarpeet sekä voitaisiinko yllämainittujen toimenpiteiden aiheuttamia kustannuksia korvata myös muissa kuin yksityisten omistamissa metsissä.

4.3 Metsälainsäädännön muutostarpeet

Metsän hyönteis- ja sienituhojen torjunnasta annetun lain (263/1991) mukaan vahingoittuneet havupuut tulee poistaa metsästä silloin kun niitä on niin paljon, että ne voivat johtaa metsätuhoja aiheuttavien hyönteisten leviämiseen. Kun yli 10 % puuston runkoluvusta hehtaarilla on vahingoittunut tai jos metsässä on yksi tai useampi vähintään 20 vahingoittuneen havupuun ryhmä, tulee puut poistaa metsästä tai suorittaa metsätuhoja aiheuttavien hyönteisten estämiseksi muita tarpeellisia toimenpiteitä. Lahoava puuainekes on kuitenkin tärkeä rakennepiirre metsäluonnon monimuotoisuudelle ja erityisesti metsälain erityisen tärkeissä elinympäristöissä kuolleet puut tulee säästää.

Metsälain erityisen tärkeiden elinympäristöjen tunnistamisessa ja rajauksessa on ongelmia. Näitä ns. metsälakikohteita ei niiden suuren lukumäärän vuoksi merkitä lakisäätöisesti maastoon, kuten menetellään luonnonsuojelulain suojeltujen luontotyyppien osalta. Kohteiden tunnistaminen ja rajaaminen ovat kuitenkin edellytys niiden ominaispiirteiden säilymiselle metsätaloustoimenpiteissä. Tämä edellyttää myös kitkatonta tiedon kulkua metsänomistajan ja metsänhoito- ja hakkuutöitä tekevien välillä etenkin silloin kun metsässä työskennellään talviaikaan. Lehtolaikut, lähteiköt sekä purot ja norot välittömene lähiympäristöineen ovat olleet ongelmallisimpia kohteita elinympäristön ominaispiirteiden säilymisen suhteen.

Valtioneuvosto edellyttää, että

maa- ja metsätalousministeriö tarkistaa tutkimustiedon perusteella metsän hyönteis- ja sienituhojen torjuntaa koskevaa lainsäädäntöä vioittuneiden havupuuiden poistamisen kynnyksarvojen osalta.

maa- ja metsätalousministeriö selkeyttää metsän hyönteis- ja sienituhojen torjuntaa koskevan lain ja metsälain välistä suhdetta metsien monimuotoisuuden turvaamiseksi pitäen kuitenkin lähtökohtana sitä, että lahoppuun lisäämiseen tähtäävät toimenpiteet tulee suunnitella ja toteuttaa siten, ettei metsien terveyttä vaaranneta.

maa- ja metsätalousministeriö jatkaa toimenpiteitä metsälain erityisen tärkeiden elinympäristöjen tulkintojen yhdenmukaistamiseksi maan eri osissa.

5 Yhteistoimintaverkosto

Metsänomistajien yhteistyöhön perustuvissa yhteistoimintaverkostoissa metsien suojeleminen, hoito ja muu käyttö sovitetaan yhteen. Yhteistoimintaverkostojen tavoitteena on, että metsänomistajat kehittävät aktiivisesti toisiinsa kytkeytyvien metsien monimuotoisuutta ja sen hyödyntämiseen liittyvää elinkeinotoimintaa. Yhteistoimintaverkosto voi samalla edistää metsien monimuotoisuuteen liittyvää yritystoimintaa ja virkistyskäyttöä. Yhteistoimintaverkosto voi olla myös osa kylätoimintaa.

Yhteistoimintaverkoston ei tarvitse koostua toisiinsa rajoittuvista metsistä, eikä se edellytä yhtenäistä rajattua aluetta, vaan siinä ovat vapaaehtoisesti mukana metsien monimuotoisuuden vaalimisesta erityisesti kiinnostuneet metsänomistajat. Hanke ei aseta minkäänlaisia velvoitteita tai rajoitteita siitä pois jääneille metsänomistajille.

Metsien monimuotoisuuden turvaamisen kannalta parhaat edellytykset yhteistoimintaverkostoille ovat nykyisten suojelualueiden ja muiden tärkeiden lajisto tai elinympäristökeskittymien läheisyydessä. Verkostojen ekologinen päätavoite on laajojen ja kytkeytyneiden monimuotoisuutta turvaavien alueiden synnyttäminen. Tällaiset alueet ovat tärkeitä esimerkiksi alueellisen palojatkumon ja lahoppuun jatkumon ylläpitämiseksi. Yksityismetsien lisäksi myös kaikilla muilla alueella metsää omistavilla on mahdollisuus osallistua yhteistoimintaverkostoon.

Yhteistoimintaverkostoihin liittyvät innovatiiviset ratkaisut luovat hyvät mahdollisuudet hyödyntää toiminnan kehittämisessä sekä uusien toimintojen käynnistämässä ja ylläpitämisessä Euroopan unionin rahoitusta.

Valtioneuvosto edellyttää, että

ympäristöministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö luovat edellytykset luonnon monimuotoisuuden turvaamisen yhteistoimintaverkostoille.

6 Luonnonarvojen kaupan organisointi ja yhteistyö

Luonnonarvojen kaupan menestyksellinen toteuttaminen edellyttää alueellisten ympäristökeskusten ja metsäkeskusten välistä tiivistä yhteistyötä. Ympäristökeskukset ja metsäkeskukset laativat luonnontieteellisten valintaperusteiden pohjalta vuosittain yhteisen tarjouspyynnön luonnon arvoista. Alueellisten painotusten mukaan kohdennettuja tarjouspyyntöjä voidaan osoittaa kaikille metsänomistajille tietyn elinympäristötyypin tai rakennepiirteen esiintymisalueella, nykyisten suojelualueiden läheisyydessä tai yhteistoimintaverkostojen alueella.

Suojelutoimet käynnistyvät maanomistajan aloitteesta. Ennen tarjousvaihetta maanomistajia tulee informoida METSOsta ja tavoiteltavista suojeluarvoista. Valtion puolesta voi olla myös mahdollista tehostetulla markkinoinnilla hakea alueittain tarjouksia tiettyjä elinympäristöjä edustavista alueista.

Tarjousten vastaanottoon sisältyy alueen perustietojen kartoittaminen. Maanomistajalla on myös mahdollisuus esittää oma käsityksensä maksettavasta korvauksesta tai kauppahinnasta. Hyvät ja kattavat perustiedot edistävät valtion puolesta asiaa hoitavan viranomaisen toimintaa.

Tarjouksen käsitteleminen vaatii useimmiten maastokäynnin alueella. Alueen luonnonsuojelubiologiset kriteerit kartoitetaan ja mikäli alue vaikuttaa suojelun kannalta hyväksyttävältä, alueen puusto arvioidaan kauppahinnan tai korvauksen määrittämistä varten. Arviolaskelman valmistumisen jälkeen neuvotellaan maanomistajan kanssa alueen suojelukeinosta, rajauksesta ja korvausten tasosta. Mikäli neuvotteluissa päädytään yhteisymmärryksen mainituista asioista, voidaan edetä kaupan valmistelemiseen tai tehdä alueesta yksityisen suojelualueen perustamispäätös tai sopimus määräaikaisesta rauhoittamisesta.

METSO-toteutuksessa erityisen tärkeäksi muodostuvat yhteydet maanomistajiin, jotta tarjouksia saadaan liikkeelle mahdollisimman paljon. Metsänhoitoyhdistyksillä, jotka avustavat metsänomistajia laajasti metsien käyttöön liittyvissä metsätalouden toimenpiteissä, on kiinteät yhteydet metsänomistajiin. Ympäristöministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö ohjaavat alueellisten ympäristökeskusten ja metsäkeskusten työtä siten, että myös metsänhoitoyhdistysten palveluita käytetään tehokkaasti. Yhteistyö metsänhoitoyhdistysten kanssa voidaan järjestää sopimus pohjaisesti. Metsänhoitoyhdistysten toimihenkilöiden koulutus voisi ajoittua syksyksi 2008 ja toimintamalli voitaisiin ottaa asteittain käyttöön vuoden 2009 aikana.

Ympäristö- ja metsäviranomaisten paikkatietojärjestelmiä voidaan henkilötietosuojalaisissa säädetyissä puiteissa käyttää hyödyksi alueellisten painopisteiden määrittelyssä ja tarjouspyyntöjen kohdentamisessa.

Valtioneuvosto edellyttää, että

alueelliset ympäristökeskukset ja metsäkeskukset toteuttavat luonnonarvojen kauppaa yhteistyössä sidosryhmien kanssa luonnontieteellisten valintaperusteiden ja alueellisten painopisteiden mukaisesti vuosina 2008–2016.

7 Luonnonhoitotoimet valtion talousmetsissä

Valtion metsissä luonnonhoitoa toteutetaan alue-ekologisen suunnittelun ja Metsähallituksen metsätalouden ympäristöoppaan periaattein. Lisääntynyt tieto metsälajistosta ja elinympäristöistä on nostanut esiin uusia tai kehitettäviä toimia talousmetsien luonnonhoidon edistämiseksi. Valtion talousmetsissä toteutetaan erityishakkuuta (pienaukko-, poiminta- ja säästöpuuhakkuut) rajoitetun metsätalouden kohdealueilla, luonnonhoidollisia kulutuksia sekä jätetään säästöpuita suojavyöhykkeiksi metsäisten suojelualueiden ja luontokohdekeskittymien ympäristöissä. Lisäksi hoidetaan kosteikkoelinympäristöjä, tehdään selvitys korprien, lettojen ja puustoisten luhtien suojelun tilasta ja toimenpide ehdotukset tilan parantamiseksi sekä jatketaan paahde-elinympäristöjen kartoitusta, hoito- toimenpiteiden suunnittelua ja hoidon toteutusta yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.

Valtioneuvosto edellyttää, että

Metsähallituksen metsätalous toteuttaa valtion talousmetsien monimuotoisuutta edistäviä toimia yhteistyössä Metsähallituksen luontopalvelujen kanssa vuosina 2009–2016. Metsähallitus laatii Metsähallituksen ympäristöoppaan linjausten mukaisesti luonnonvarasuunnittelun yhteydessä luonnon monimuotoisuutta painottavat metsien käytön suunnitelmat luonnonsuojelualueverkoston yhtenäisyyden ja kytkeytyneisyyden kannalta tärkeille alueille.

8 Monimuotoisuuden turvaaminen kuntien virkistymetsissä ja valtion retkeilyalueilla

Lähes kaikki kunnat omistavat metsää. Runsas kolmannes niistä on virkistys- ja ulkoilumetsiä. METSON kokeiluvaiheessa toimineen KuntaMETSO-työryhmän kuntakyselyn tuloksista kävi ilmi, että kolmannes kunnista oli valmis lisäämään virkistys- ja ulkoilumetsien osuutta lähivuosina.

Kuntien virkistys- ja ulkoilumetsien hoidosta vastaavien tietämystä monimuotoisuuden lisäämismahdollisuuksista on mahdollista lisätä nykyisestä huomattavasti. METSON kokeiluvaiheesta saadut kokemukset ja METSO-ohjelman luonnontieteelliset valintaperusteet tarjoavat arvokasta taustatietoa kuntametsien virkistys- ja ulkoilukäyttöä suunniteltaessa.

Valtion retkeilyalueilla on ulkoilun kannalta huomattava yleinen merkitys. Ne voivat myös toimia luonnonsuojelualueiden tukialueina, kunhan niiden perustarkoitusta ei vaaranneta. Alueiden uusissa hoito- ja käyttösuunnitelmissa korostetaan metsien ja soiden luonnontilan edistämistä sekä lehtojen hoitoa.

Valtioneuvosto edellyttää, että

ympäristöministeriö arvioi METSON kokeiluvaiheessa toimineen KuntaMETSO -työryhmän kuntien metsiä koskevat toimenpide-esitykset ja selvittää niiden rahoitusmahdollisuudet yhteistyössä Suomen kuntaliiton kanssa vuosina 2008–2010.

Metsähallitus toteuttaa METSO-alueella sijaitsevilla valtion retkeilyalueilla luontoinventointien täydentämisen METSON luonnontieteellisten valintaperusteiden pohjalta ja laatii alueille uudet hoito- ja käyttösuunnitelmat vuosina 2008–2010.

9 Metsänomistajien neuvonta ja metsäammattilaisten koulutus

Metsänomistajille suunnatun neuvonnan on todettu lisänneen metsänomistajien tietämystä sekä puuntuotannosta että metsien monimuotoisuusarvoista. Lisääntyvä tietämys metsäluonnon monimuotoisuudesta antaa hyvät edellytykset sille, että metsänomistajat tarjoavat entistä enemmän metsissään olevia luonnon arvoja metsäluonnon monimuotoisuuden turvaamiseen.

Monimuotoisuutta koskevan neuvonnan tulee olla tasapainoinen osa metsätaloudelliseen toimintaan liittyvää neuvontaa sekä metsäsuunnittelua. Neuvonnan vaikuttavuutta voidaan lisätä tuomalla metsänomistajien neuvonnassa esille metsien monimuotoisuutta edistävien toimenpiteiden ekologisia perusteluita. Neuvontaan on tarpeen sisällyttää myös arvio monimuotoisuuden turvaamisesta aiheutuvista kustannuksista ja mahdollisista tuhoriskeistä. Metsäkeskuksilla, metsänhoitoyhdistyksillä ja puunostajilla on keskeinen merkitys metsänomistajien henkilökohtaisessa monimuotoisuusneuvonnassa.

Kansallisen metsäohjelman tavoitteena on lisätä kotimaan markkinahakkuita nykytasosta 10–15 miljoonaa kuutiometriä vuodessa. Hakkuita pyritään lisäämään etenkin yksityismetsissä, joten on erityisen tärkeää, että hakkuut ja suojele kohdentuvat oikein. METSON toteutuksen tueksi ja metsänomistajan tietoisuuden varmistamiseksi METSON keinojen markkinointi kytketään tasapainoiseksi osaksi kaikkea metsänomistajille annettavaa metsätaloudellista neuvontaa.

Metsä- ja ympäristöorganisaatioissa yhteistyössä metsänomistajien kanssa työskentelevien on tunnettava metsien monimuotoisuutta edistävät toimenpiteet ja niiden ekologiset perusteet. Lisääntyvä tieto eri toimenpiteiden ekologisista vaikutuksista edellyttää koulutusohjelmien jatkuvaa ajan tasalla pitämistä. Luonnonhoitotutkimuksen puutteena on ollut taloudellisten ja myös sosiaalisten seikkojen vähäinen käsittely koulutuksessa. Erityisesti metsien monimuotoisuutta turvaavien toimenpiteiden taloudellisten vaikutusten tutkimus ja siihen liittyvä koulutus ovat jääneet toistaiseksi puutteellisiksi.

Valtioneuvosto edellyttää, että

maa- ja metsätalousministeriö kehittää METSO:n toteutuksen tueksi metsänomistajien monimuotoisuusneuvonnan sisältöä ja kohdentamista ottaen erityisesti huomioon erilaisten metsänomistajien lähtökohdat ja tavoitettavuus. Samalla METSO:n keinojen tunnetuksi tekeminen kytketään osaksi kaikkea metsäneuvontaa.

maa- ja metsätalousministeriö ja ympäristöministeriö järjestävät METSOa toteuttaville henkilöille koulutusta ohjelman keinoista ja luonnontieteellisistä valintaperusteista sekä täydentävät metsäammattilaisten monimuotoisuusosaamista.

10 Viestinnän toteuttaminen

Viestinnän tavoitteena on tehdä METSO:n keinoja ja kohteiden valintaperusteita sekä METSO:n etenemistä tunnetuksi. Tavoitteena on myös "antaa METSO:lle kasvot" tekemällä tunnetuksi työhön osallistuvia tahoja ja henkilöitä. Lisäksi viestinnällä kerrotaan toimenpiteiden ekologisista, sosiaalisista ja taloudellisista perusteista ja vaikutuksista sekä Suomessa että ulkomailla.

METSOa tehdään tunnetuksi luomalla sille helposti tunnistettava visuaalinen ilme. Ohjelman alkuvaihetta tuetaan laajalla viestintäkampanjalla, jossa käytetään monipuolisesti hyväksi eri viestintävälineitä. Paikallisten toimijoiden tueksi tuotetaan yhteistä viestintä- ja kampanjamateriaalia, jota voidaan joustavasti täydentää paikallisilla sisällöillä. Tavoitteena on paikallisten toimijoiden palvelun lisäksi kustannustehokkuus. METSO:n verkkosivut uudistetaan ja niistä kehitetään nykyistä vuorovaikutuksellisempi väline, joka tekee mahdolliseksi myös sähköisen asioinnin ja josta on apua paikallisille toimijoille. Myös sidosryhmien viestintäkanavia tarvitaan ohjelman tekemiseksi tunnetuksi.

Valtioneuvosto edellyttää, että

ympäristöministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö valmistelevat yhteistyössä METSO:n viestintämateriaalin ja viestinnän sisällön. Viestinnän suunnittelussa ja sen toteuttamisessa ne käyttävät hyväksi sidosryhmien asiantuntemusta.

11 Tietopohjan parantaminen

METSO-ohjelman tutkimus- ja selvitystarpeet voidaan karkeasti jakaa kahteen pääryhmään: (1) METSO:n tavoitteiden kannalta välttämättömiä perustietoja tuottava tutkimus sekä (2) METSO:n toimenpiteiden seurantaan, edelleen kehittämiseen ja vaikuttavuuden arviointiin kytkeytyvä tutkimus.

Välttämättömiä perustietoja tuottavaa tutkimusta toteutettiin METSO:n kokeiluvaiheessa etenkin MOSSE- ja PUTTE-tutkimusohjelmissa. Tutkimusohjelmat yhdistettynä seurantahankkeisiin ovat

parantaneet merkittävästi edellytyksiä suunnitella ja kohdentaa METSON toimenpiteitä. Ohjelmien tulokset muodostivat keskeisen tietopohjan METSON kokeiluvaiheen vaikutusten arvioinnissa. Tietopohjan yleiselle parantamiselle on kuitenkin edelleen tarvetta.

Ekologisesti painottuvia yleisiä tutkimusaiheita ovat:

- Puutteellisesti tunnettujen ja uhanalaisten metsälajien tutkimusohjelman (PUTTE) jatkaminen
- Uhanalaisten metsälajien ja lajiryhmien elinympäristövaatimusten sekä leviämiskyvyn selvittäminen ja luontotyyppien suojelutarpeen tarkastelut
- Tietopohjan parantaminen uhanalaisten luontotyyppien esiintymisestä ja suojelun tarpeesta
- Luontaista häiriödynamikkaa mukailevien hakkuiden ekologiset, taloudelliset ja sosiaaliset vaikutukset
- Talusmetsien luonnonhoitotoimien ekologisen vaikuttavuuden selvittäminen
- Varautuminen ilmastonmuutoksen vaikutuksiin metsäluonnossa sekä ilmastonmuutoksen torjuntatoimien heijastuminen metsien monimuotoisuuteen
- Metsäluonnon suojelun ja hoidon eri toimien vaikutukset kasvihuonekaasujen päästöihin ja hiilitaseeseen.

Yhteiskuntatieteellisesti painottuvia yleisiä tutkimusaiheita ovat:

- Monimuotoisuuden turvaamisen keinoyhdistelmien ekologinen ja taloudellinen tehokkuus
- Ilmastonmuutoksen torjuntatoimien ja muiden puukauppaan vaikuttavien politiikkalinjausten ja -toimien vaikutukset monimuotoisuuden turvaamisen edellytyksiin
- Innovatiiviset tavat sovittaa yhteen metsätalouden, monimuotoisuuden turvaamisen ja metsien muun käytön tavoitteet
- Erilaiset rakenteet ja toimintatavat monimuotoisuuden turvaamisen keinojen soveltamisessa
- Monimuotoisuuden turvaamista tukevat kannusteet
- Eri sektoreiden ohjauskeinojen vaikutukset metsien monimuotoisuuden turvaamiseen.

Valtion sektoritutkimusta uudistetaan ottamalla v. 2008 käyttöön sektoritutkimuksen neuvottelukunnalle rakentuva ministeriöiden yhteisen sektoritutkimuksen toimintamalli. Osa METSON tutkimustarpeista on sellaisia, että ne voidaan mahdollisesti ottaa huomioon sektoritutkimuksen tutkimusohjelmakokonaisuuksia suunniteltaessa.

Valtioneuvosto edellyttää, että

ympäristöministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö jatkavat METSON toteuttamista ja arviointia palvelevaa tutkimusta.

12 Metsien monimuotoisuuden tilan seurannan, tietojärjestelmien ja tilastoinnin kehittäminen

METSON toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi edellyttää metsäluonnon monimuotoisuuden seurantaan. Metsien eliölajien ja luontotyyppien seurannan avulla pystytään todentamaan METSON vaikutukset metsäluontoon. Kustannusten suhteuttaminen vaikuttavuuteen edellyttää puolestaan täsmällistä tilastointia toimenpiteistä ja niihin käytetyistä voimavaroista.

Seurannan ja tilastoinnin perusteella METSON toimenpiteitä voidaan täsmentää, kehittää tai tarvittaessa kohdentaa uudelleen. Metsien monimuotoisuuden seurannan kehittäminen palvelee myös monia kansallisia ja kansainvälisiä tietotarpeita, mm. EU:n lintu- ja luontodirektiivien sekä luonnon biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen edellyttämiä raportointeja.

Metsien monimuotoisuuden tilasta Suomessa syntyy käyttökelpoista tietoa monien jo pitkään käynnissä olleiden seurantahankkeiden yhteydessä. Siksi metsien monimuotoisuuden seurannan ja siihen liittyvän raportoinnin järjestäminen ei edellytä merkittävien uusien hankkeiden käynnistämistä. Lisäresurssien tarve koskee nykyisten seurantojen kehittämistä ja tukemista siten, että niiden jatkuvuus turvataan ja tulosten käyttökelpoisuutta parannetaan. Oleellisinta on resurssien suuntaaminen hajallaan tuotettavien seurantatietojen kokoamiseen, jalostamiseen ja raportointiin sekä tietojärjestelmien parantamiseen.

Ennallistamisen ja hoidon toteutuksen ja vaikutusten arviointi edellyttää myös vakioituja seurantamenetelmiä ja maantieteellisesti kattavaa seurantaverkostoa. Kustannuseurantojen avulla voidaan puolestaan selvittää, miten kustannustehokasta toiminnan toteutus on ja miten kustannustehokkaasti tietty tavoite voidaan saavuttaa.

Erilaista luonnon monimuotoisuutta koskevaa tietoa on hajallaan eri tahojen tietojärjestelmissä. Keskeisten tietoaineistojen käytettävyyden parantaminen on METSON seurannan kannalta tärkeää. Luonnon monimuotoisuutta koskevien tietoaineistojen järjestämisen tavoitteena on että ne ovat helposti saatavissa siitä riippumatta, missä järjestelmässä ne ovat ja mikä taho ne on kerännyt. Tietosuojakysymykset tulee ottaa huomioon tietojärjestelmien kehittämisessä. Kehittämistarve koskee sekä suojelualueita että talousmetsiä koskevia tietojärjestelmiä. Tietojärjestelmiä kehitetään siten, että käytännön toimijoiden kannalta oleellinen tieto sopimusten rajauksista ja toimenpiderajoituksista on helposti käytettävissä.

Metsien suojelun luokittelun ja tilastoinnin yhtenäistämistyöryhmä laati perustan metsien suojelupinta-alojen luokitukselle ja tilastoinnille Suomessa. Tilastointijärjestelmän suunnittelu ja vuosittaisten tietojen keruu annettiin Metsäntutkimuslaitoksen tehtäväksi. Kuntien virkistys- ja ulkoilumetsät ovat pinta-alaltaan merkittävien nykyisten suojelutilastosta puuttuva tieto. Tulevaisuudessa suojelutiedot tulisi kerätä myös kunnittain, jotta tilastot pystyttäisiin tuottamaan myös tarkennetuilla aluejaoilla. Metsien suojelupinta-alat tulisi jatkossa julkaista myös kansainvälisesti vertailukelpoisina tietoina.

Valtioneuvosto edellyttää, että

ympäristöministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö kohdentavat voimavaroja metsien monimuotoisuuden tilan seurantatietojen kokoamiseen, jalostamiseen ja yhteisraportointiin sekä parantavat luonnon monimuotoisuutta koskevien tietojärjestelmien yhteensopivuutta ja varmistavat tiedonkulun METSON kohteista.

ympäristöministeriö parantaa luonnonsuojelualueiden lajisto- ja luontotyyppitietojen tiedonhallintaa osana luonnonsuojeluhallinnon tuottavuusohjelmaa

Metsähallitus seuraa suojelualueiden ennallistamisen ja luonnonhoidon ekologisia ja taloudellisia vaikutuksia.

*Metsäntutkimuslaitos kehittää metsien suojelualuetilastointia erityisesti kuntien metsien, kuntakoh-
taisen tilastoinnin ja kansainvälisen vertailukelpoisuuden osalta.*

13 Luontotyyppi- ja lajistoinventoinnit

Luontotyyppi- ja lajitietoja tarvitaan luonnonsuojelualueiden hoidon ja käytön toteuttamiseen. Li-
säksi perustietoja tarvitaan suojelualueverkon kattavuuden, laadun, edustavuuden ja yksittäisten
alueiden tilan arviointiin. Ilmastomuutoksen seurannassa ja muutokseen sopeutumisessa suojelu-
alueiden ajantasainen perustieto on myös tärkeää.

Lajien osalta perustiedon keruu tulee kohdentaa erityisesti uhanalaisen, luontodirektiivin, lintudi-
rektiivin ja muun suojelun kannalta merkittävien lajien nykytilan selvittämiseen ja niille tärkeiden
ydinalueiden etsimiseen. Kaikkein kiireellisimmän tarvitaan ajantasaiset esiintymätiedot erityisesti
suojeltavista lajeista, ja etenkin niistä lajeista, joiden säilyminen edellyttää hoitotoimenpiteitä.

Luontotyyppitietojen kerääminen on kiireellisintä toistaiseksi inventoimattomilta uusilta suojelualu-
eilta sekä muilta luontotyyppitiedoiltaan puutteellisilta alueilta. Lisäksi Metsäntutkimuslaitokselta
Metsähallitukselle siirtyvien maiden osalta selvitetään monimuotoisuudelle merkittävät kohteet,
jotka soveltuvat toimintaohjelmaan.

METSOn vaikuttavuuden arvioinnin perusteeksi kaivataan enemmän tietoa myös talousmetsien la-
jistosta. Nykyistä tarkempi ja kattavampi tieto uhanalaisesta ja vaateliaasta lajistosta palvelee laji-
suojelun, metsätalouden ja muun metsien käytön yhteensovittamista. Lajistotiedolla on painoarvoa
myös monimuotoisuudelle tärkeiden rakennepiirteiden jättämisessä ja määrän lisäämisessä. Lähtö-
kohtana on, että talousmetsien lajistoinventoinnit tapahtuvat hyvässä yhteistyössä metsänomistajien
kanssa.

Valtioneuvosto edellyttää, että

*Metsähallitus saattaa valmiiksi METSO-alueen luonnonsuojelualueiden luontotyyppi-inventoinnit
sekä jatkaa ja laajentaa nykyisiä lajistoinventointeja luonnonsuojelualueilla ja selvittää mahdolli-
suudet toteuttaa inventointeja myös talousmetsissä.*

*Metsähallitus tekee hallintaansa siirtyvillä Metsäntutkimuslaitoksen mailla alue-ekologisen tarkas-
telun ja luontoarvojen inventoinnin; työ käynnistyy vuonna 2008.*

Metsähallitus kerää perustiedot METSO-ohjelmassa suojeluun tulevilta uusilta alueilta.

*Suomen ympäristökeskus huolehtii uhanalaisten lajien esiintymätietokannan ylläpidosta ja päivit-
tämisestä sekä tietojenvaihdosta osana viranomaisyhteistyötä.*

14 METSO-ohjelman toimeenpanon seuranta ja arviointi

Ohjelman seuranta ja arviointia tarvitaan ohjelman toimenpiteiden kehittämiseksi ja tarvittaessa
resurssien uudelleen suuntaamiseksi. Seurannan tavoitteena on koota vuosittain yhteenveto MET-
SON toimenpiteiden toteutumisesta. Saatuja kokemuksia ja tutkimustuloksia hyväksi käyttäen laadi-
taan ohjelman toteutuksesta ja ekologisista, taloudellisista ja sosiaalisista vaikutuksista väliarviot
vuosina 2010 ja 2013 sekä loppuarviointi vuonna 2016.

Valtioneuvosto edellyttää, että

ympäristöministeriö asettaa METSOn seurannan tueksi laajapohjaisen seurantatyöryhmän

ympäristöministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö toteuttavat METSOn vaikutusten arvioinnin vuosina 2010, 2013 ja 2016.